ចម្លាក់ឥសីវាល្មិកិនៅប្រាសាទបន្ទាយឆ្មារ

កាលណាបើគេនិយាយដល់ឥសី វាល្មិកិ (Valmiki) គេច្បាស់ជានឹកឃើញភ្លាម ទៅដល់ទេវកថាដ៏ល្បីល្បាញនិងមានឥទ្ធិពលមួយដែលឥសីម្នាក់នេះបានសរសេរឡើង គឺរឿងរាមាយណៈ។ ទេវកថានេះមានឥទ្ធិពលយ៉ាងខ្លាំងមកលើសង្គមខ្មែរ ទាំងនៅក្នុងសិល្បៈការសម្តែង[១] ចម្លាក់ ជីវភាពរស់នៅរបស់ខ្មែរ រួមទាំងកិច្ចពិធីផ្សេងៗផងដែរ។[២] យ៉ាងណាមិញសម្រាប់អត្ថបទនេះ ខ្ញុំនឹងមិនលើកអំពីប្រវត្តិ ឬប្រភព ឬសិក្សាលម្អិតទៅលើចម្លាក់ផ្សេងៗនៃរឿងរាមាយណៈនៅក្នុងសង្គមមកនិយាយនោះទេ តែខ្ញុំនឹងផ្តោតសំខាន់ទៅលើចម្លាក់រឿងរាមាយណៈត្រង់ឈុតមួយនៅប្រាសាទបន្ទាយឆ្មារដែលនិយាយអំពីឥសីវាល្មិកិ។

ចម្លាក់ដែលនិយាយពីឥសីវាល្មិកិនោះ ស្ថិតនៅលើស៊ុមទ្វារនៃសាលមួយដែលស្ថិតនៅពីក្រោយគោបុរៈខាងកើតរបស់ប្រាសាទបន្ទាយឆ្មារ(**រូបភាពលេខ១**)។ លោក Vittorio Roveda យល់ថាសាលនោះជាសាលរបាំនៃប្រាសាទ។[៣] នៅចំណុចកណ្តាលនៃចម្លាក់រឿងបង្ហាញពីតួអង្គព្រះព្រហ្មទ្រង់គង់ព្រះភ្នែន មានព្រះភក្ត្រ៤ ទ្រង់ជដាមកុដ និងមានព្រះហត្ថ៤ ដោយព្រះហស្តខាងស្តាំផ្នែកខាងមុខដាក់នៅលើចន្លោះភ្លៅ ព្រះហត្ថស្តាំផ្នែកខាងក្រោយលើកឡើងលើ។ ចំណែកព្រះហត្ថខាងឆ្វេងផ្នែកខាងមុខទំនងធ្វើវិតក៌មុទ្រ (Vitarka Mudra) និងព្រះហត្ថខាងឆ្វេងផ្នែកខាងក្រោយលាក់ទៅខាងក្រោយ។ នៅខាងស្តាំព្រះព្រហ្មបង្ហាញពីរូបព្រានម្នាក់កំពុងបាញ់សត្វក្រៀល២ក្បាល(**រូបភាពលេខ២**)។ ដោយឡែកនៅផ្នែកខាងស្តាំព្រះព្រហ្មវិញ ជាចម្លាក់បង្ហាញពីរូបរបស់ឥសីពីររូប ដែលមួយរូបកំពុងអង្គុយលើដៃក្នុងទម្រង់អញ្ជលិ ហើយនៅក្នុងដៃទំនងជាកាន់សាស្ត្រា។ រីឯឥសីមួយរូបទៀតកំពុងដេញពិណ(**រូបភាពលេខ៣**)។

---

[១] Sirang LENG 2021, 328-338.

[២] អាន សុភគ្រា ២០១៧, ១៤-២០។

[៣] Vittorio Roveda 2003, 53.

អត្ថបទដោយៈ ឡេង ស៊ីរ៉ង់

អ្នកស្រាវជ្រាវជាច្រើនយល់ស្របគ្នាថា ចម្លាក់នេះមានប្រភពមកពីកាណ្ឌទី១នៃគម្ពីររាមាយណៈ គឺ ពាលកាណ្ឌ (Balakanda)។[៦] នៅត្រង់សគ៌ៈទី២នៃពាលកាណ្ឌបានរៀបរាប់អំពីរឿងរ៉ាវរបស់ឥសីវាល្មិកិដែលមានពាក់ព័ន្ធនឹងព្រះព្រហ្ម ព្រាន និងសត្វក្រៀលថា៖

ក្រោយពីឥសីវាល្មិកិបានស្ដាប់ព្រះឥសីនារទ (Narada)និទានរឿងរ៉ាវដ៏អស្ចារ្យរបស់ព្រះរាមហើយ គាត់ក៏បានបន្តធ្វើដំណើរទៅកាន់ទន្លេតនសា (Tamasa)។ គ្រានោះឥសីវាល្មិកិបានចុះទៅងូតទឹកនៅក្នុងទន្លេនេះ ដោយមានសិស្សរបស់ខ្លួនម្នាក់ឈ្មោះ ភារទ្វាជ (Bharadvaja) នៅចាំមើលការនៅខាងលើច្រាំង។ ខណៈពេលដែលកំពុងងូតទឹកនោះ ឥសីវាល្មិកិក៏បានឃើញសត្វក្រៀលដ៏ផ្អែមល្ហែមមួយគូនៅក្បែរនោះដែរ។ រំពេចនោះក៏មានព្រានម្នាក់ឈ្មោះ និសាទ (Nisada) បានបាញ់សត្វក្រៀលឈ្មោលស្លាប់ ជាហេតុធ្វើឱ្យឥសីវាល្មិកិមានចិត្តសោកសៅជាពន់ពេកទៅនឹងការស្លាប់របស់សត្វក្រៀលឈ្មោល។ សេចក្ដីសោកសៅនេះធ្វើឱ្យឥសីវាល្មិកិពោលនូវពាក្យដាក់បណ្ដាសាព្រាននិសាទចំពោះអំពើដែលព្រានបានធ្វើទៅលើគូស្នេហ៍នៃសត្វក្រៀលនេះ។ ការពោលដោយសេចក្ដីសោកសង្រេងនេះបាននាំឱ្យកើតនូវរបៀបតែងកំណាព្យដោយចៃដន្យមួយឡើង។ ឥសីវាល្មិកិក៏បានដាក់ឈ្មោះឱ្យរបៀបតែងកំណាព្យនេះថា "ស្លោក" ព្រោះវាកើតចេញពីសេចក្ដីសោករបស់គាត់។ អ្វីដែលពិសេសទៅទៀតនោះគឺ ស្លោកនេះក៏អាចច្រៀងប្រកបជាមួយនឹងតន្ត្រីខ្សែបានផងដែរ។

ក្រោយពីឥសីវាល្មិកិបានត្រឡប់មកកាន់អាស្រមវិញ គាត់នៅតែនឹកឃើញដល់ហេតុការណ៍ដែលនិសាទបានបាញ់សម្លាប់សត្វក្រៀលឈ្មោល។ ភ្លាមនោះព្រះព្រហ្មបានលេចឡើងនៅចំពោះមុខឥសីវាល្មិកិ និងបានណែនាំឱ្យឥសីវាល្មិកិសរសេរអំពីរឿងរ៉ាវរបស់ព្រះរាមដែលឥសីនារទនិទានឱ្យស្ដាប់ ជាកំណាព្យតាមរបៀបស្លោកដែលខ្លួនបាន

[៦] Vittorio Roveda 2003, 53-57.; Rungroj Thamrungraeng 2004, 143-151.

អត្ថបទដោយ៖ ឡេង ស៊ីវ៉ង់

បង្កើតឡើង។[៥] នៅត្រង់នេះហើយដែលបង្ហាញពីចំណុចចាប់ផ្ដើមនៃការសរសេររឿងរាមាយណៈជាស្លោករបស់ឥសីវាល្មិកិ។

ប្រសិនបើយើងប្រៀបធៀបតួអង្គនៅក្នុងសាច់រឿងខាងលើជាមួយចម្លាក់នៅបន្ទាយឆ្មារឃើញថា មានភាពស៊ីគ្នាយ៉ាងល្អ ដោយនៅចំកណ្ដាលជាតួអង្គព្រះព្រហ្ម ផ្នែកខាងឆ្វេងព្រះព្រហ្មគឺជាតួអង្គព្រាន និសាទ ដែលកំពុងបាញ់សត្វក្រៀល និងរូបឥសីកាន់សាស្ត្រានៅក្នុងដៃអង្គុយជាប់ព្រះព្រហ្មទំនងជាឥសីវាល្មិកិ។ ចំណែកឥសីដែលកាន់ឧបករណ៍ពិណនោះទំនងជាឥសីនារទដែលជាអ្នកនិទានរឿងរ៉ាវព្រះរាមឱ្យឥសីវាល្មិកិស្ដាប់ ហើយជានិច្ចកាលគាត់តែងតែកាន់ពិណតាមខ្លួនរហូត។

ដូចនេះចម្លាក់រឿងនៅប្រាសាទបន្ទាយឆ្មារទំនងពិតជាបានបង្ហាញអំពីរឿងរ៉ាវរបស់ឥសីវាល្មិកិដែលមានសរសេរនៅដើមដំបូងនៃគម្ពីររាមាយណៈរបស់ឥណ្ឌា ដូចការលើកឡើងរបស់លោក Vittorio Roveda និងលោក Rungroj Thamrungraeng ពិតប្រាកដមែន ។ ហើយចម្លាក់អំពីរឿងរ៉ាវរបស់ឥសីវាល្មិកិនៅប្រាសាទបន្ទាយឆ្មារបានក្លាយជាចម្លាក់ដ៏លេចធ្លោនិងដ៏កម្រមួយនៅប្រទេសកម្ពុជា និងពិបាករកនៅតាមបណ្ដាប្រទេសដែលទទួលឥទ្ធិលរឿងរាមាយណៈរបស់ឥសីវាល្មិកិនៅសម័យបុរាណទៀតផង៕

[៥] Robert P. Goldman 1984, 127-131.

អត្ថបទដោយៈ ឡេង ស៊ីរ៉ង់

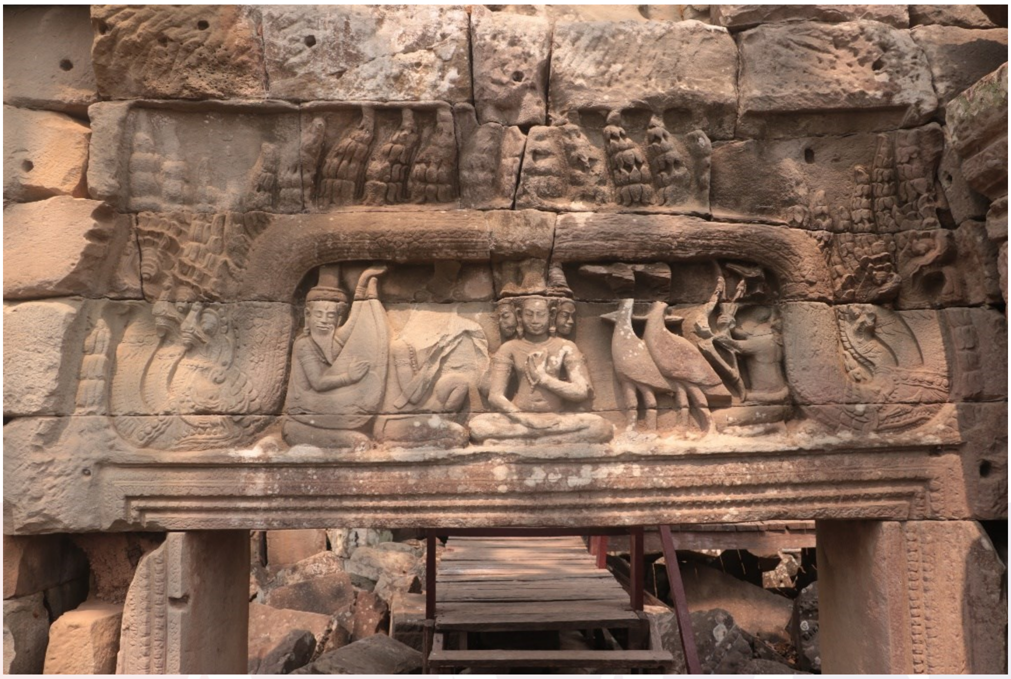

រូបភាពទី១៖ ចម្លាក់អំពីឥសីវាល្មិកិ ក្នុងរឿងរាមាយណៈនៅប្រាសាទបន្ទាយឆ្មារ (រូបថត៖ ឡេង ស៊ីវ៉ង់)

រូបភាពទី២៖ ចម្លាក់ព្រាននិសាទបាញ់ក្រៀល (រូបថត៖ EFEO)

អត្ថបទដោយ៖ ឡេង ស៊ីវ៉ង់

រូបភាពទី៣៖ ចម្លាក់ឥសីវាល្មិកិនិងឥសីនារទ (រូបថត៖ EFEO)

បញ្ជីឯកសារយោង

អាន សុកត្រា.

២០១៧, "រឿងរាមកេរ្តិ៍និងឥទ្ធិពលនៅក្នុងកិច្ចពិធី", កម្រងអត្ថបទក្នុងបណ្ដាញព័ត៌មានវប្បធម៌ខ្មែរ លេខ១២, ភ្នំពេញ។

Rungroj Thamrungraeng.

2004, ประติมานวิทยาภาพเล่าเรื่องฤาษีวาลมีกิที่ปราสาทบันทายฉมาร์, https://so01.tci-thaijo.org/index.php/damrong/article/view/21210

Robert P. Goldman.

1984, *The Ramayana of Valmiki: An Epic of Ancient India*, Volum I, translate. Princeton University Press, UK.

Sirang LENG.

អត្ថបទដោយ៖ ឡេង ស៊ីរ៉េង

2021, “Reamker Performance in Khmer Society” in The Multivalence of an Epic: Retelling the Ramayana in South India and Southeast Asia. Manipal: India.

Vittorio Roveda.

2003, “The Ramayana and Khmer Reliefs” in Udaya, 4 Phnom Penh.

AMS
អរិយធម៌ខ្មែរ
KHMER CIVILIZATION